

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Kształcenie pedagogów - animatorów społeczno-kulturalnych

Author: Katarzyna Olbrycht

Citation style: Olbrycht Katarzyna. (2013). Kształcenie pedagogów - animatorów społeczno-kulturalnych. W: R. Mrózek, U. Szuścik (red.), "Z przeszłości i współczesności kształcenia pedagogicznego w Cieszynie" (S. 103-112). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Katarzyna Olbrycht

Kształcenie pedagogów — animatorów społeczno-kulturalnych*

Prowadzone w Cieszynie kształcenie pedagogów przygotowanych do działania w kulturze i poprzez kulturę, do motywowania ludzi do aktywności społeczno-kulturalnej, do twórczego funkcjonowania w tej sferze zostanie tu poddane refleksji nie tylko ze względu na prawie czterdziestoletnią już historię, wielki dorobek i uznaną pozycję wśród kierunków oraz specjalności o tym profilu w Polsce. Doświadczenia ośrodka cieszyńskiego stanowią ważną ilustrację rozwoju tej szczególnej dziedziny działań, programowo integrującej działania społeczne, pedagogiczne i kulturalne, co jest niezbędnym elementem życia społecznego do dziś. Trzeba podkreślić, że to właśnie w Cieszynie inspirowano zasadnicze dyskusje programowe dotyczące tego kierunku kształcenia. W roku 1975 odbyła się w tym mieście ogólnopolska konferencja poświęcona kształceniu pedagogów pracy kulturalno-oświatowej, zwołana przez prof. Antoniego Gładysza. Na konferencję przyjechali przedstawiciele wszystkich ośrodków, które prowadziły ten kierunek. Ponieważ powstawał on głównie w ośrodkach zajmujących się pedagogiką społeczną, pedagogiką kultury i andragogiką, do Cieszyna zjechali znaczący reprezentanci tych dyscyplin pedagogiki w Polsce, autorzy znani z podręczników służących studentom do dziś (miedzy innymi Irena Lepalczyk, Olga Czerniawska, Tadeusz Gołaszewski, Jerzy Semków, Dzierżymir Jankowski, Józef Kargul, Mieczysław Marczuk, Tadeusz Alek-

* Zmieniona wersja artykułu: K. O l b r y c h t: *Z doświadczeń cieszyńskiej pedagogiki — wątek społeczno-kulturalny*. W: *Tradycje kształcenia nauczycieli na Śląsku Cieszyńskim. Studia, rozprawy, przyczynki*. Red. A. K o r z e n i o w s k a et al. Katowice 2009, s. 169–176.

sander). Tradycja konferencji cieszyńskich poświęconych kształceniu animatorów kultury i problemom animacji kulturalnej kontynuowana jest do dziś (ostatnia konferencja miała miejsce w październiku 2009 roku).

Początki wyższego kształcenia pedagogicznego w Cieszynie sięgają roku 1971, kiedy to, w miejsce Studium Nauczycielskiego, zostało powołane Wyższe Studium Nauczycielskie (WSN). Historia kształcenia nauczycieli w Cieszynie i znaczący dorobek w zakresie pielęgnowania tradycji humanistycznych w tym środowisku w pełni to uzasadniały. W pięknym budynku, w ówczesnie sąsiadującej z Cieszynem gminie Bobrek, najpierw (od roku 1911) mieściło się polskie seminarium nauczycielskie, dla którego budynek ten został zaprojektowany i zbudowany, potem (1937–1960) Liceum Pedagogiczne ze Szkołą Ćwiczeń, wreszcie, w latach 1960–1971 Studium Nauczycielskie. Kształcono tu nauczycieli historii (z wychowaniem obywatelskim), języka polskiego, muzyki – potem wychowania muzycznego, z czasem także wychowania plastycznego, wreszcie od 1973 roku – pedagogów pracy kulturalno-oświatowej. W tymże roku cieszyńska placówka uzyskała formalny status Filii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Tworzyły ją trzy kierunki studiów: wychowanie muzyczne, wychowanie plastyczne i pedagogika pracy kulturalno-oświatowej. Pełny status akademicki Filii datuje się od roku 1977/1978, kiedy działające w Cieszynie kierunki organizacyjnie związane w jeden Wydział Pedagogiczno-Artystyczny – kolejny wydział Uniwersytetu Śląskiego. Historię pierwszego dziesięciolecia cieszyńskiej Filii, jej historycznych tradycji i kulturowego kontekstu zawierają teksty zgromadzone w pracy zbiorowej pod redakcją Roberta Mrózka¹.

W kolejnych latach rozbudowywano w Cieszynie kierunki pedagogiczne, dostosowując ich charakter i profil do zapotrzebowania szkolnej rzeczywistości, a także do wprowadzanych centralnie zmian narzucających sposób prowadzenia kierunków pedagogicznych w Polsce. W ich wyniku kierunek pedagogika pracy kulturalno-oświatowej przybrał ostatecznie w 1993 roku kształt specjalności realizowanej w ramach pedagogiki i nazwanej animacja społeczno-kulturalna. W tym czasie była to już jedna z wielu pedagogicznych specjalności prowadzonych w Cieszynie, ale specjalność o najdłuższej tradycji. Bardzo szczegółowe omówienie kształcenia w Cieszynie pedagogów pracy kulturalno-oświatowej, a następnie pedagogów animatorów kultury (do roku 2005) znajdujemy w tekście Mirosławy Pindór, opublikowanym w pierwszym tomie rocznika „Pedagogika Kultury”, wydawanego przez Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie².

¹ O kształceniu pedagogiczno-artystycznym. Z doświadczeń Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie 1971–1980. Red. R. Mrózek. Katowice 1980.

² M. Pindór: *Pedagogika kultury w Cieszynie – tradycja i współczesność*. „Pedagogika Kultury” [Lublin] 2005, T. 1.

Już w dwa lata po uruchomieniu w cieszyńskiej Filii Uniwersytetu Śląskiego kierunku: pedagogika pracy kulturalno-oświatowej, jej organizator – wtedy jeszcze docent – Antoni Gładysz, uczeń Floriana Znanieckiego, z wykształcenia socjolog i polonista, równocześnie praktyk zajmujący się wcześniej upowszechnianiem kultury, zwołał w Cieszynie (w dniach 21–22 lutego 1975 roku) I Ogólnopolską Konferencję Zakładów Pedagogiki Pracy Kulturalno-Oświatowej działających w szkołach wyższych. Celem konferencji była wymiana doświadczeń z pierwszych lat kształcenia pedagogów pracy kulturalno-oświatowej. W konferencji tej uczestniczyli przedstawiciele uniwersytetów w Lublinie, Łodzi, Warszawie, we Wrocławiu, w Krakowie, ale też w Ostrawie oraz wyższych szkół pedagogicznych w Bydgoszczy, Krakowie, Opolu oraz Rzeszowie. Byli także obecni zaproszeni na to spotkanie przedstawiciele Ministerstw Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, Kultury i Sztuki oraz Komisji Nauk Pedagogicznych PAN (oddziału w Krakowie). Pierwszy tom serii zatytułowanej *Pedagogika Pracy Kulturalno-Oświatowej*, wydany w Katowicach w Wydawnictwie Uniwersytetu Śląskiego w roku 1976³, był prezentacją materiałów tej sesji, jednocześnie początkiem nowej inicjatywy wydawniczej, która przez wiele kolejnych lat stanowiła forum wymiany doświadczeń badawczych oraz dyskusji środowisk prowadzących ten kierunek kształcenia w Polsce.

Dyskusje i wnioski z tego spotkania zwróciły uwagę na trudności wynikające z niezbędnej na tym kierunku interdyscyplinarności kształcenia. Podkreślano ogromną społeczną rolę pedagogów o takim właśnie interdyscyplinarnym przygotowaniu, którzy potrafiliby animować aktywność społeczną i uczestnictwo w kulturze osób z różnych grup wiekowych, różnych środowisk. Od początku wyraźnie zarysował się problem przygotowania specjalistów podejmujących szeroką pracę wychowawczą poza tradycyjnym terenem działań pedagogicznych, a więc poza szkołą, placówkami opiekuńczo-wychowawczymi i resocjalizującymi. Dyskutowano, w jakim stopniu ta nowa dziedzina, ze względu na swój charakter, powinna nawiązywać do pedagogiki społecznej i andragogiki. Podnoszono problem zdominowania programu kierunku przez liczne przedmioty wąsko pedagogiczne, związane głównie z dydaktyką szkolną, często powielające swoje treści, przy równoczesnym braku czasu na rzetelne kształcenie specjalnościowe, pozwalające podejmować efektywne działania społeczno-kulturalne na podstawie kompetentnie przeprowadzonej diagnozy potrzeb środowiskowych i rzetelnej znajomości kultury.

³ *Kształcenie animatorów uczestnictwa w kulturze*. Red. J. Michułowicz. Katowice 1976.

Stopniowo cieszyńska pedagogika pracy kulturalno-oświatowej wypracowywała sobie własną specyfikę. Sprzyjały jej bliskie związki z pozostałymi kierunkami kształcenia w Filii – wychowaniem muzycznym i plastycznym. Codzienne kontakty studentów i kadry, obecność w życiu akademickiej społeczności koncertów, wystaw, wydarzeń kulturalnych stwarzały sytuację naturalności kontaktów z różnymi dziedzinami sztuki i umożliwiały kształcenie wrażliwości kulturalnej. Również zewnętrzne warunki kulturowe wpływały na krystalizujący się charakter kształcenia. Stosunkowo duża liczba lokalnych instytucji kultury, a przede wszystkim organizacji i stowarzyszeń społeczno-kulturalnych sprawiła, że ten wymiar aktywności zawodowej pedagoga pracy kulturalno-oświatowej, animatora uczestnictwa w kulturze mógł być poznawany przez studentów z bliska, w praktyce. Kultywowane na tym terenie z wyjątkową pieczołowitością tradycje kultury lokalnej – bogatej kultury Śląska Cieszyńskiego – pozwalały uwrażliwiać studentów na wartość dziedzictwa kulturowego znacznie wcześniej niż zadeklarowali to autorzy dzisiejszej polityki oświatowej i kulturalnej.

Wynikająca z potrzeby interdyscyplinarności trudność wyważenia proporcji różnych treści programowych towarzyszy specjalności animacja społeczno-kulturalna do dnia dzisiejszego, choć zmienił się radykalnie rynek pracy jej absolwentów. Zniknęły funkcje i stanowiska uruchamiane w różnych zakładach pracy i ośrodkach wypoczynkowych w celu organizowania pracownikom czasu wypoczynku i kontaktów z kulturą. Transformacja ustrojowa lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku sprawiła, że wiele związanych z upowszechnianiem kultury instytucji w tradycyjnym kształcie przestało istnieć bądź radykalnie zmieniło swoje funkcje i zakres działań. Powstało i powstaje wiele nowych, określających dopiero swój program. Nie zniknęły jednak problemy towarzyszące temu zawodowi i roli społecznej, dotyczące sposobu kształcenia oraz kierunków badań naukowych i poszukiwań praktycznych rozwiązań. Można wśród nich wyodrębnić dwa główne obszary: obszar pedagogiczny (zakres problemowy i tematyczny kształcenia pedagogów wybierających tę dziedzinę działania z całą jej pedagogiczną specyfiką) oraz obszar kulturowy (wyznacza się tu zadania tej grupy w polityce kulturalnej i społecznej państwa, a także potrzebne do ich realizacji kompetencje).

Kontekst pedagogiczny wiązał się i wiąże z przyjmowanym rozumieniem relacji między wychowaniem i kulturą. U źródeł odnajdujemy tu pedagogikę kultury rozwijającą się intensywnie, również w Polsce, w okresie międzywojennym, a zakorzenioną w filozofii kultury, głównie w jej idealistycznym nurcie niemieckim. Pedagogika kultury nie doprowadziła do wytworzenia się autonomicznej dziedziny badań i działań pedagogicznych. Wprowadziła jednak określony sposób myślenia; zaczęto zwracać uwagę

pedagogów na rolę kultury duchowej, obiektywnych, duchowych wartości w rozwoju jednostek i społeczeństw. W powojennej Polsce okresu PRL-u ze względów ideologicznych koncepcje te zostały najpierw poddane krytyce, potem stopniowo całkowicie zanegowane i odrzucone. W myśli pedagogicznej pozostała z tej tradycji uznana rola sztuki w wychowaniu, nadal jednak traktowana w kształceniu pedagogów jedynie jako ogólne uwarunkowanie ich na tę sferę działań i metodyczne przygotowywanie do organizowania form upowszechniających sztukę. Równocześnie wzrastała liczba placówek kulturalno-oświatowych. W roku 1973 na studiach pedagogicznych na uniwersytetach i w wyższych szkołach pedagogicznych powołano nowy kierunek studiów, realizowany od I roku w ramach pełnego cyklu kształcenia, nazwany pedagogiką w zakresie pracy kulturalno-oświatowej. Kierunek ten utworzono również w Cieszynie. Teoretyczną podstawą nowego kierunku od początku jest nie pedagogika kultury, ale głównie dorobek pedagogiki społecznej, andragogiki, nauk społecznych w ich fragmentach dotyczących upowszechniania szeroko rozumianej kultury i uwarunkowań tego procesu. Budowanie kierunku pedagogika pracy kulturalno-oświatowej opiera się także na badaniu praktyki funkcjonowania placówek kulturalno-oświatowych i podobnych działań prowadzonych w różnych instytucjach i środowiskach. Programy i interpretacja wyników badań w tym okresie były, w różnym stopniu, naznaczone dyrektywami ideologicznymi, co sprawiło, że również sam zawód często kojarzono z aktywnością ideologiczną. Kiedy więc system społeczno-polityczny PRL-u został przez polskie społeczeństwo w roku 1989 ostatecznie odrzucony, zrezygnowano także z silnie ideologicznie kojarzącej się nazwy specjalności i samego zawodu. Pedagoga pracy kulturalno-oświatowej, do dziś nazywanego nierzadko kaowcem (z emocjonalnym ładunkiem ironii, pobłażliwości, krytycyzmu oraz braku szacunku związanych po doświadczeniach PRL-u z tą rolą zawodową), zastąpił animator społeczno-kulturalny, zawód wzorowany na tradycjach francuskich i francuskim nazewnictwie. W miejsce pedagogiki pracy kulturalno-oświatowej pojawiła się między innymi także w Cieszynie, w 1993 roku, animacja społeczno-kulturalna, jako jedna ze specjalności w ramach kierunku pedagogika.

Drugim obszarem kompetencyjnym przyszłych pedagogów animatorów kultury była znajomość kultury i jej upowszechniania opartego na edukacji kulturalnej. Obszar ten w cieszyńskim ośrodku zbudowały trzy, spletające się harmonijnie wątki tematyczne. Wątek procesów upowszechniania kultury i ich społecznych uwarunkowań – prowadzony badawczo pracami prof. Antoniego Gładysza, wątek poznawania i upowszechniania kultury regionalnej (głównie literatury regionalnej) – realizowany przez prof. Edmunda Rosnera, oraz wątek upowszechniania kultury estetycznej i artystycznej – realizowany przez prof. Katarzynę Olbrycht.

Założenia programowe cieszyńskiej specjalności animacja społeczno-kulturalna stanowiły kontynuację profilu artystycznego i regionalnego, wypracowanego wcześniej, w okresie funkcjonowania samodzielnego kierunku pedagogika pracy kulturalno-oświatowej. Warunki środowiskowe sprzyjały wzmocnieniu tego profilu kształcenia. Stopniowo uniwersytecka jednostka organizacyjna opiekująca się specjalnością (na początku Zakład Pedagogiki Pracy Kulturalno-Oświatowej kierowany przez prof. dr. hab. A. Gładysza, potem Katedra i Zakład Edukacji Kulturalnej – kierowane przez prof. dr. hab. K. Olbrycht) gromadziła specjalistów gwarantujących merytoryczny poziom badań naukowych i poszukiwań metodycznych związanych z wybranym profilem⁴. Do dziś działalność Zakładu Edukacji Kulturalnej koncentruje się na zagadnieniach edukacji odwołującej się do teatru, filmu, literatury, sztuk plastycznych, muzyki, kultury mediów oraz edukacji regionalnej. Studenci mają okazję uczestniczyć w wielu formach warsztatowych, podejmować aktywność twórczą w różnych sferach, organizować wydarzenia kulturalne dla własnego środowiska i innych środowisk na Śląsku i w innych regionach kraju, gdzie są zapraszani, często przez starszych absolwentów tego samego kierunku czy specjalności. Do tradycji przeszły już spektakle przygotowywane przez kolejne roczniki w ramach Sceny Szkolnej prowadzonej przez dr. Ewę Tomaszewską, przeglądy filmowe organizowane pod kierunkiem dr. Eweliny Koniecznej, wystawy w studenckiej galerii Klatka – inspirowane przez dr. Jolantę Skutnik, wyprawy śladami pisarzy – organizowane w ramach zajęć dr. Doroty Sieroń-Galuś, czy Dni Twórczości Animatorów przygotowywane w ramach zajęć z mgr. Jolantą Gisman-Stoch. Studenci aktywnie angażują się w organizację ważnych cieszyńskich imprez kulturalnych – jak festiwale filmowe czy Teatralny Festiwal „Na Granicy”. Dodatkowo, pedagogiczny wymiar kompetencji cieszyńskich animatorów pogłębia wieloletnia współpraca studentów specjalności ze Szpitalem Śląskim, cieszyńskimi domami opieki dla ludzi starszych, z cieszyńskimi, cenionymi w skali kraju Stowarzyszeniem „Być Razem” czy Stowarzyszeniem Młodzieży Twórczej.

Prowadzone w ramach zajęć seminaryjnych studenckie prace badawcze, włączające się w programy badań Zakładu Edukacji Kulturalnej⁵, po-

⁴ Specjalność ta prowadzona jest aktualnie w ramach kierunku pedagogika realizowanego w Instytucie Nauk o Edukacji na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego. Kadre stanowią pedagodzy, absolwenci kierunków pedagogiczno-artystycznych, kulturoznawcy o różnych specjalnościach, literaturoznawcy i językoznawcy, socjologowie, a także pracownicy cieszyńskiej etnologii.

⁵ Efekty badań tegoż zespołu zostały zawarte w pracach zbiorowych: *Edukacja kulturalna – wybrane obszary*. Red. K. Olbrycht. Katowice 2004; *Upowszechnianie kultury – wyzwaniem dla edukacji kulturalnej*. Red. K. Olbrycht, E. Konieczna, J. Skutnik. Toruń 2008, oraz praca: *Animator – praktyk kultury*. Red. K. Olbrycht, D. Sieroń-Galuś. Toruń 2010.

zwoiliły dokonać diagnozy życia kulturalnego wielu środowisk społecznych, udokumentować działalność wielu ważnych instytucji, środowisk, znaczących liderów kultury, sprawdzić w praktyce wiele form i projektów.

Kiedy w szkołach średnich wprowadzono przedmiot wiedza o kulturze, umożliwiono studentom animacji społeczno-kulturalnej studiującym jeszcze w trybie studiów pięcioletnich uzyskanie kwalifikacji do uczenia tego przedmiotu lub prowadzenia ścieżki edukacyjnej dotyczącej dziedzictwa kulturowego w regionie.

Zmiana ustrojowa w Polsce zbiegła się w czasie z podejmowanymi w różnych gremiach międzynarodowych dyskusjami nad szerszym włączeniem kultury w procesy edukacyjne. W dyskusjach tych postulowano uwzględnienie wzrastającej roli kultury w rozwoju państw oraz społeczeństw, podkreślano potrzebę podjęcia działań przygotowujących młode pokolenia do funkcjonowania w społeczeństwach wielokulturowych, działań wzbogacających ofertę edukacyjną o elementy spoza ramy coraz bardziej krytykowanej instytucji szkoły. W 1992 roku, w połowie Światowej Dekady Kultury ogłoszonej przez UNESCO na lata 1988–1997, jako podstawa programu Dekady został w Genewie przyjęty ogólny międzynarodowy program edukacji kulturalnej⁶. Rozpoczęła się nowa faza dyskusji nad programem przygotowania specjalistów animujących różne grupy wiekowe i różne środowiska do aktywności społecznej i uczestnictwa w kulturze, kształcących potrzebną motywację i kompetencje. Aktualność tych wyzwań i ich wzrastająca złożoność znalazły swój wyraz między innymi w wielu wystąpieniach w ramach Kongresu Kultury Polskiej w 2009 roku w Krakowie. Postulaty programowe w tym zakresie są wyrazem próby pogodzenia międzynarodowego programu edukacji kulturalnej, francuskiego modelu animacji społeczno-kulturalnej (poszerzanego dziś o „mediację kulturalną” – jako mediację między odbiorcą a przedmiotami kultury), apeli o przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu jednostek i grup, wreszcie dorobku pedagogiki twórczości, dającej podstawy do konstruktywnego organizowania innym czasu wolnego poprzez pomoc w odkrywaniu nowych pól własnej aktywności, a tym samym – nowego sensu życia. Wszystkie te zadania są bardzo trudne, wymagają bardzo dobrze przygotowanej kadry, sprawnej w zakresie zarówno trafnego diagnozowania potrzeb, jak i właściwego doboru zadań, form i metod, elastycznie dostosowanych do zmieniającej się sytuacji⁷. Kształcenie kadry, poza oczywistą na uniwersy-

⁶ Program ten omawiam szerzej m.in. w: K. Olbrycht: *Kultura osobista wśród celów edukacji kulturalnej? W: Edukacja kulturalna – wybrane obszary...*

⁷ Por. prace podejmujące problematykę kompetencji współczesnych animatorów kultury, m.in. B. Jedlewskiej: *Animatorzy kultury wobec wyzwań edukacyjnych*. Lublin 1999; *Dylematy animacji kulturalnej*. Red. J. Gajda, W. Zardecki. Lublin 2001; *Kim jest animator społeczny*. Red. P. Henzler, B. Skrzypczak. Warszawa 2006; *Edukacja*

tecie pomocą w rozwoju możliwie dojrzałej osobowości, wymaga stwarzania warunków do pozyskiwania wysokich kompetencji, które umożliwiłyby pracownikom naukowym zdobycie autorytetu w dziedzinie.

Od początku powstania pedagogiczno-kulturalnego kierunku kształcenia podkreślano konieczność prowadzenia go na poziomie wyższym. Uzasadnieniem były założone kompetencje, jakie warunkują efektywność pracy w tym zawodzie. Argumentacja ta obecnie jest jeszcze silniejsza w sytuacji, gdy programów działań nie podsuwają już instytucje, przeciwnie – trzeba instytucje przekonywać do określonych działań, proponować i uzasadniać własne programy, tworzyć oryginalne, autorskie projekty, a nawet organizować nowe placówki. Wspomniany Kongres Kultury (Kraków, wrzesień 2009) w swoich rekomendacjach podkreślił pilną potrzebę kształcenia animatorów kultury przygotowanych do funkcjonowania w rzeczywistości zaspokajania, ale również kreowania współczesnych potrzeb kulturalnych.

System kształcenia, przyjęty w ostatnich latach w Polsce w ramach realizacji systemu bolońskiego, zakłada kształcenie dwustopniowe – zawodowe i magisterskie⁸. Trudno już dziś odpowiedzieć na pytanie, jak uniwersyteckie kształcenie pedagogów animatorów społeczno-kulturalnych ma reagować na to nowe wyzwanie, jak będą się sprawdzać w praktyce kwalifikacje zawodowe i magisterskie w tym zawodzie, jakie zmiany być może wymusza. Dopiero doświadczenia absolwentów pozwolą doskonalić programy i plany kształcenia. W Cieszynie studia w trybie dwustopniowym na specjalności animacja społeczno-kulturalna rozpoczęły się: dla studiów I stopnia – od roku akademickiego 2006/2007, dla studiów II stopnia (magisterskich) – od roku akademickiego 2009/2010. Kształcenie w zakresie animacji społeczno-kulturalnej na studiach II stopnia postanowiono oprzeć na założeniu poszerzenia dotychczasowej oferty programowej – edukacji związanej z upowszechnianiem sztuki i edukacją regionalną – o wątek turystyki kulturalnej (od roku akademickiego 2010/2011 nazwa specjalności magisterskiej brzmi: animacja społeczno-kulturalna z turystyką kulturalną). W świetle światowych tendencji dynamicznego rozwoju tego sposobu uczestniczenia w kulturze, organizowania wypoczynku i zagospodarowywania wolnego czasu, ale także poszerzania gospodarki wielu terenów o nowy, atrakcyjny ekonomicznie segment (w tym – rynek pracy, korzyści z nowoczesnych przemysłów turystycznych) jest to bardzo ważne dopełnie-

i animacja społeczna w środowisku lokalnym. Red. W. Theiss, B. Skrzypczak. Warszawa 2005.

⁸ Dyskusja nad uzasadnieniem i konsekwencjami takiego sposobu kształcenia pedagogów była przedmiotem ogólnopolskiej konferencji w Krakowie. Analizę związanych z tą zmianą problemów można znaleźć w pracy: *Aksjologia w kształceniu pedagogów*. Red. J. Kostkiewicz. Kraków 2008.

nie proponowanych profili. Turystyka kulturalna w naturalny sposób wiąże się z poznawaniem dziedzictwa kulturowego ludzkości, narodów, krajów i regionów. I znów Cieszyń oraz Śląsk Cieszyński jako miejsce kształcenia specjalistów w omawianym zakresie okazuje się mieć wyjątkowe walory. Ze względu na położenie geograficzne – bliskość Beskidów – jest licznie odwiedzanym centrum aktywności turystycznej, a będąc niezwykle skomplikowanym, a tym samym ciekawym historycznie punktem na mapie Polski, ważnym pograniczem kulturowym i politycznym, stanowi obszar wyjątkowo atrakcyjny poznawczo. Sam Cieszyń to miasto zabytkowe, z wielkim zaangażowaniem pielęgnujące swoje pamiątki i tradycje. Można więc zakładać, że stanie się wartościową bazą kształcenia animatorów kultury, przygotowanych do poszerzania swoich działań o szeroko i nowocześnie rozumianą turystykę kulturalną.

W ośrodku cieszyńskim wykształcono od początku istnienia kierunku, a potem specjalności animacja społeczno-kulturalna na studiach dziennych i zaocznych ponad 2 500 animatorów. Zasilili oni przede wszystkim środowiska edukacyjno- i społeczno-kulturalne ziemi cieszyńskiej (trudno byłoby znaleźć w tym regionie instytucje związane z kulturą, w których nie pracowaliby absolwenci cieszyńskiej pedagogiki pracy kulturalno-oświatowej i animacji społeczno-kulturalnej). Absolwenci pracują na terenie całego Śląska, ale także w innych regionach kraju. Wielu z nich pracuje zgodnie ze swoim wykształceniem za granicą. Ich opinie pozwalają weryfikować programy i metody kształcenia. Faktem potwierdzającym pozytywną opinię absolwentów o ich przygotowaniu, jakie zdobyli w cieszyńskiej uczelni, jest bardzo częsta sytuacja studiowania animacji społeczno-kulturalnej w Cieszynie przez przedstawicieli kolejnych pokoleń tej samej rodziny.

Pedagodzy przygotowujący do roli animatorów społeczno-kulturalnych stają dziś w obliczu silnej presji kultury konsumpcyjnej, komercjalizowania się instytucji kultury, spadającej aktywności społecznej i w konsekwencji słabnięcia społeczeństwa obywatelskiego, wzrostu bezrobocia (nabytego i dziedzicznego). Trudność pogłębia wypracowywana ciągle jeszcze w atmosferze sporów i niepewności koncepcja polityki kulturalnej państwa. Można jednak mieć nadzieję, że doświadczenia w kształceniu kadry animatorów kultury, przygotowanych z jednej strony do prowadzenia edukacji kulturalnej, z drugiej – do aktywizowania społeczności lokalnych, pozwolą nadal doskonalić ofertę cieszyńskiej uczelni kierowaną do młodych ludzi gotowych włączyć się w działania na rzecz społeczno-kulturowego rozwoju w kraju i poza jego granicami.

Katarzyna Olbrycht

Educating pedagogues – socio-cultural animators

S u m m a r y

The author presents the experiences of the Cieszyn centre in educating pedagogues to act in and through the culture, and to motivate people to be socio-culturally active. It is Cieszyn where the substantial programme discussions concerning this educational field of study were inspired. Cieszyn pedagogy of a cultural-educational work worked out its own specificity of an artistic and regional profile. The centre in Cieszyn has educated over 2500 animators since the beginning of the existence of the field of study called „socio-cultural animation” in intramural and extra mural studies.

Katarzyna Olbrycht

Die Bildung von Pädagogen – Animateuren des gesellschaftskulturellen Lebens

Z u s a m m e n f a s s u n g

Die Verfasserin präsentiert die Erfahrungen des Teschener Lehrerbildungszentrums in der Vorbereitung der Lehrer für die Tätigkeit im Kulturbereich und mittels der Kultur, und für Ermutigung der Menschen zu gesellschaftskultureller Aktivität. Gerade in Teschen wurden prinzipielle programmatische Diskussionen über die Richtung der Lehrerbildung eingeleitet. Die Teschener Bildungseinrichtungen spezialisierten sich u.a. auf künstlerische und regionale Bildung. Hier an der Fachrichtung „Gesellschaftskulturelle Animation” haben im Tagesstudium und Fernstudium über 2500 Kulturanimateuren einen Abschluss geschafft.